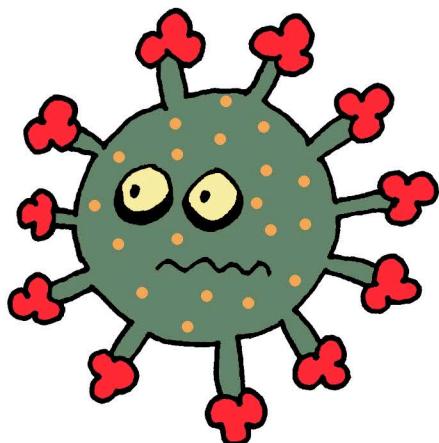

MUSSOL

e eth coronavirus

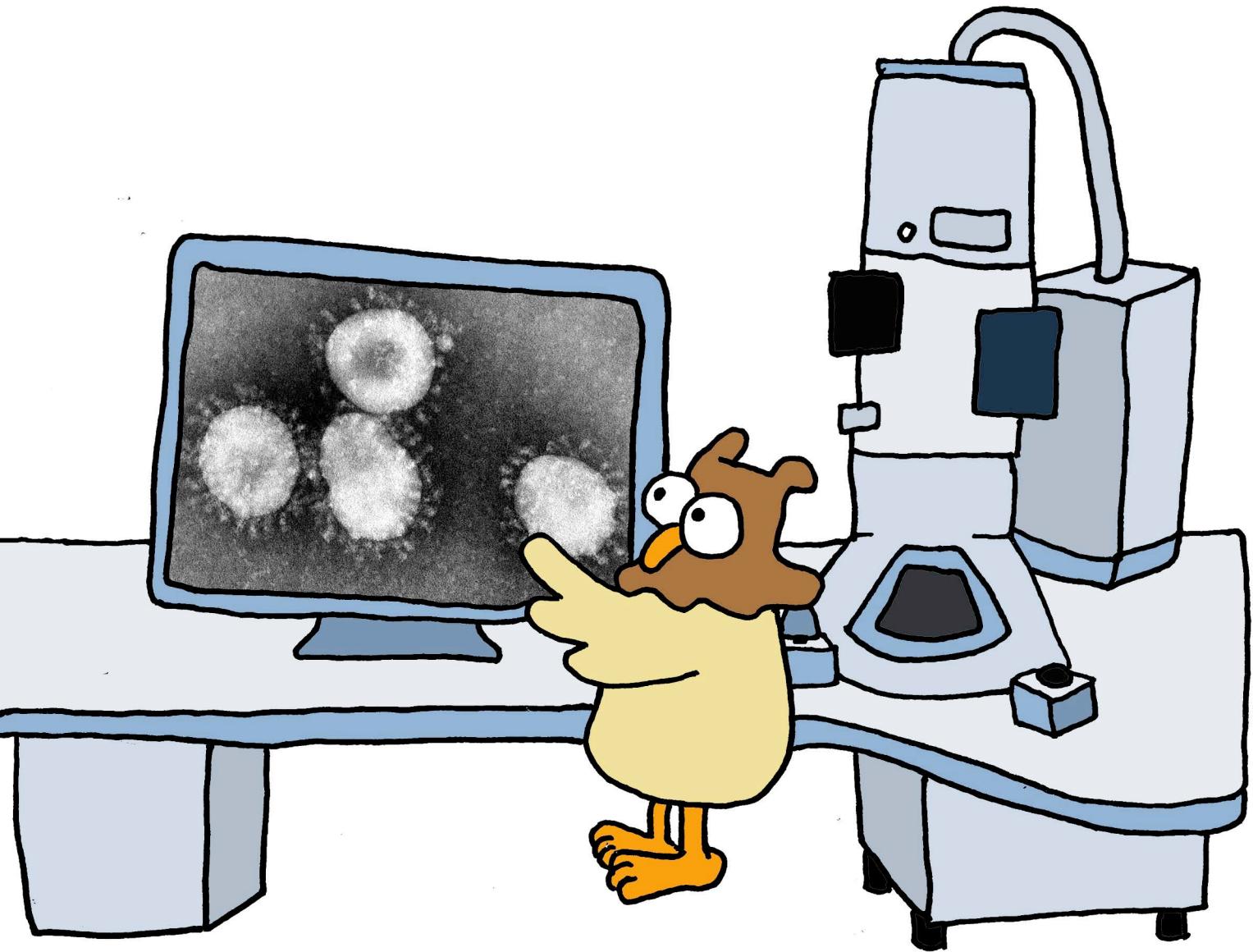

Dejà hè dies que **Mussol⁽¹⁾** sonque
enten a parlar deth coronavirus.
Ei un shinhau espantoriat e se demande un pialèr de causes.

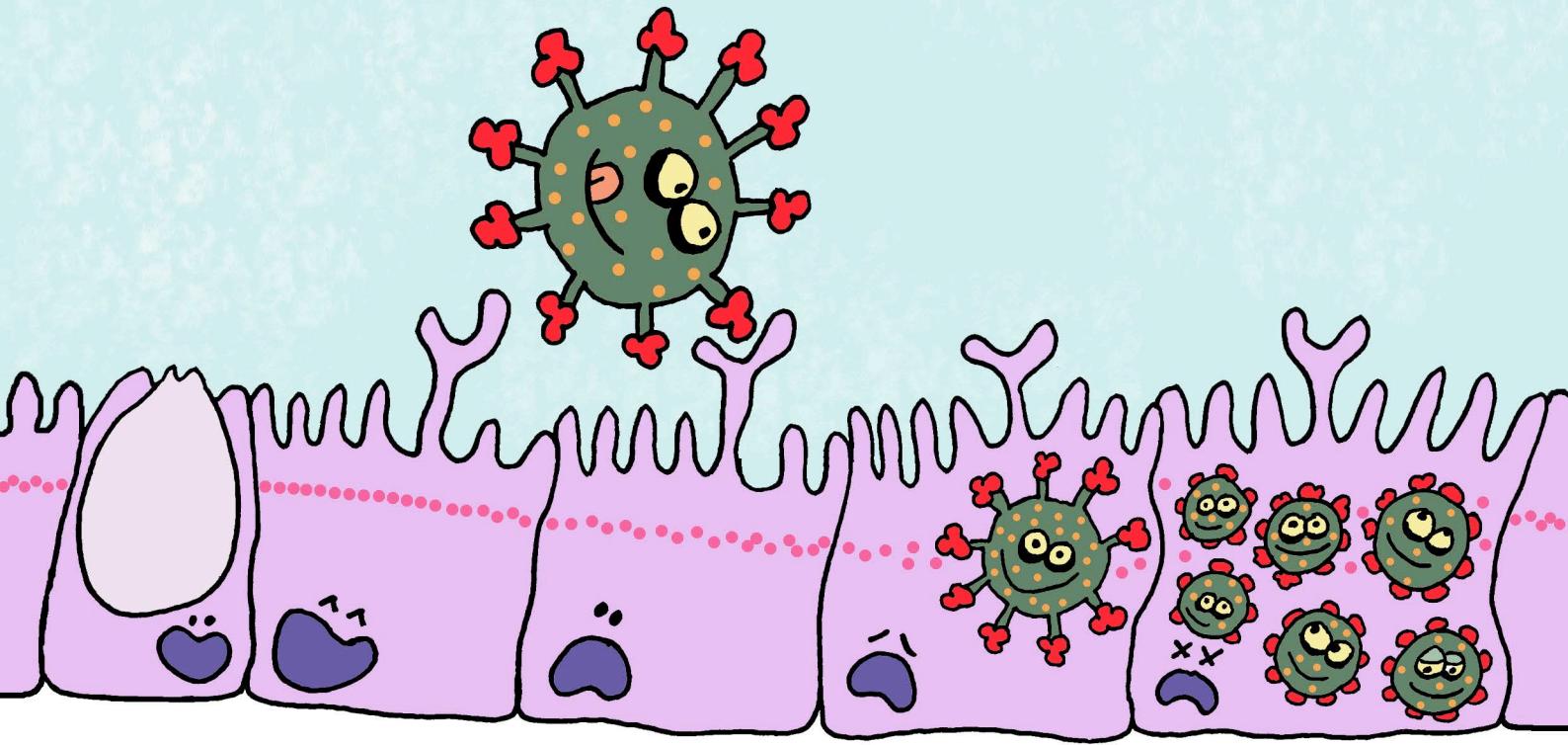
⁽¹⁾ Mussol ei eth nom deth personatge protagonista d'aguest conde.

Ei un nom pròpi e per aquerò non s'a revirat. Coma nom comun, mussol serie en aranés ihon, uhon, gahús...

Era sua prumèra qüestion ei: Qué ei un virus?

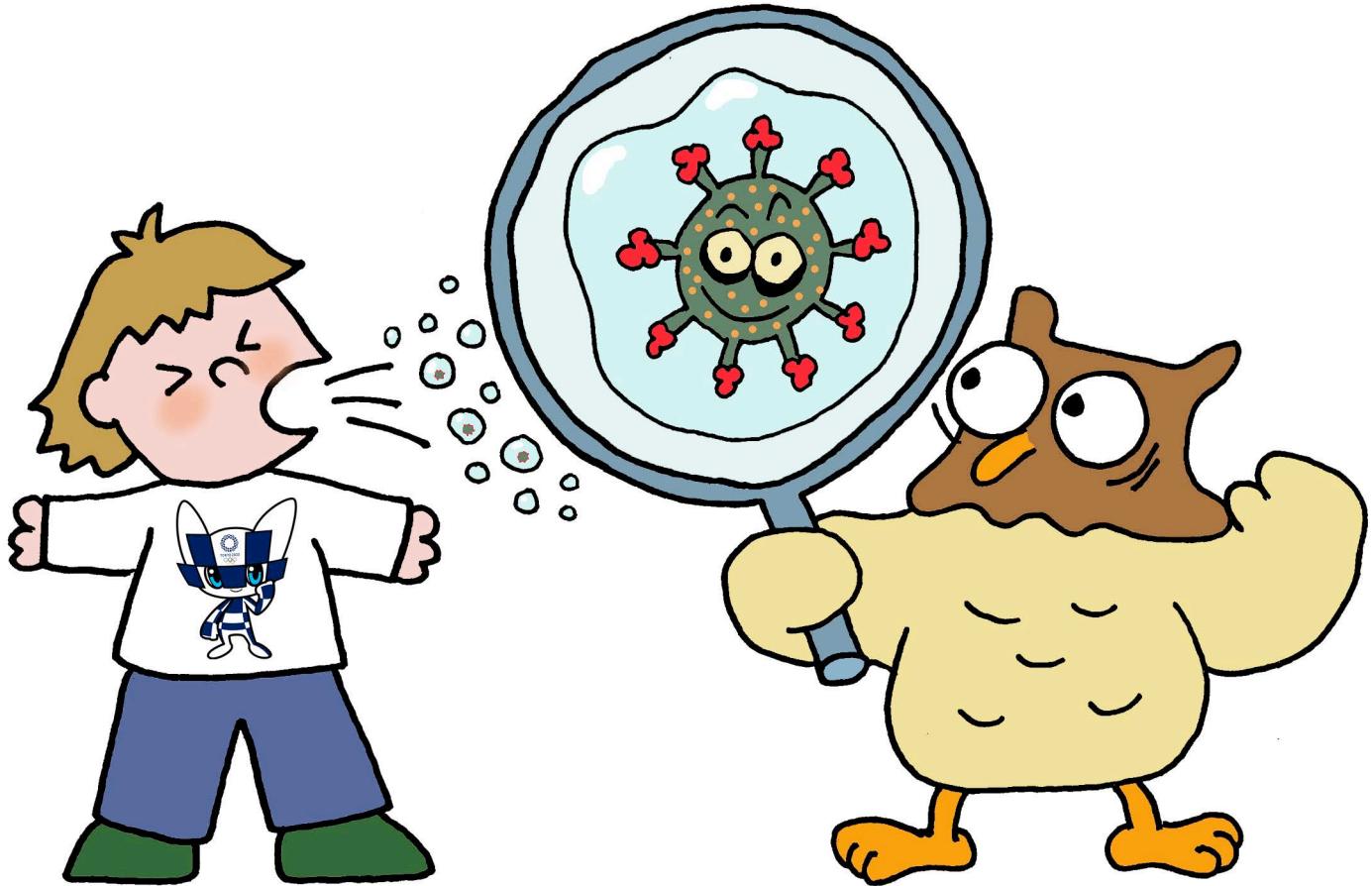
Un virus ei va sòrta de micròbi, non ei un èste viu.
Ei un organisme qu'a de besonh infectar cellules d'un
animau o d'ua persona entà poder multiplicar-se.

E quines cellules infècte eth coronavirus?

Ad aguest virus li agrada entrar enes cellules der epíteli respiratori,
ei a díder, es cellules que recorbissen es vies respiratòries.

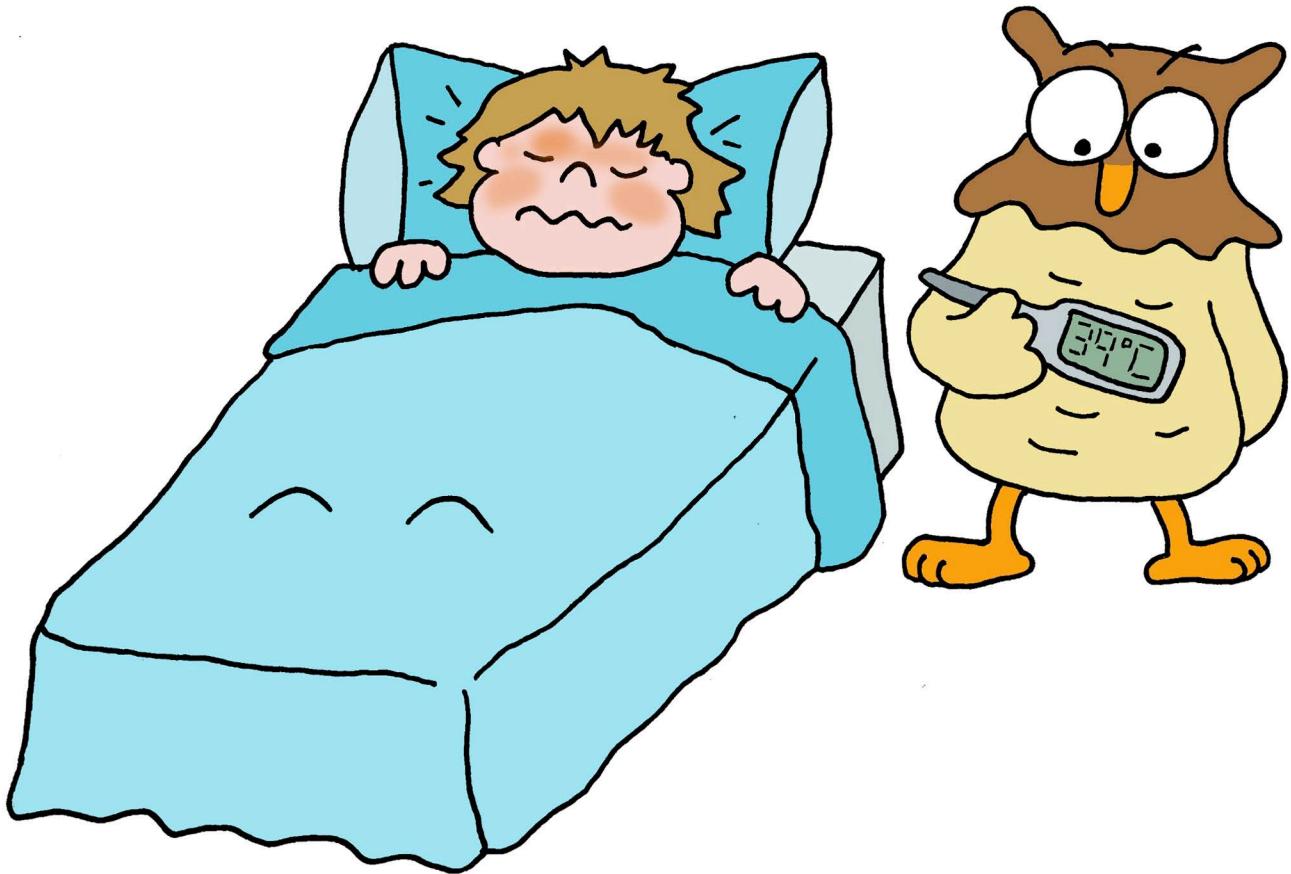
Son es conductes per a on passe er aire entà
arribar des deth nas o era boca enquiàs paumons.

E per aquerò mos hè a tossir?

Exacte! Quan eth virus se multiplique hè que s'irriten
es vies respiratòries e que mos hèisque a vier era tos.

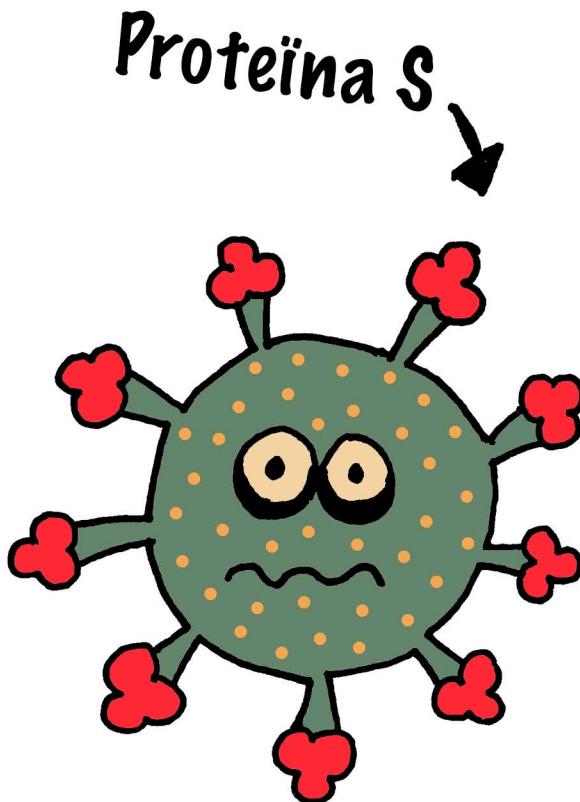
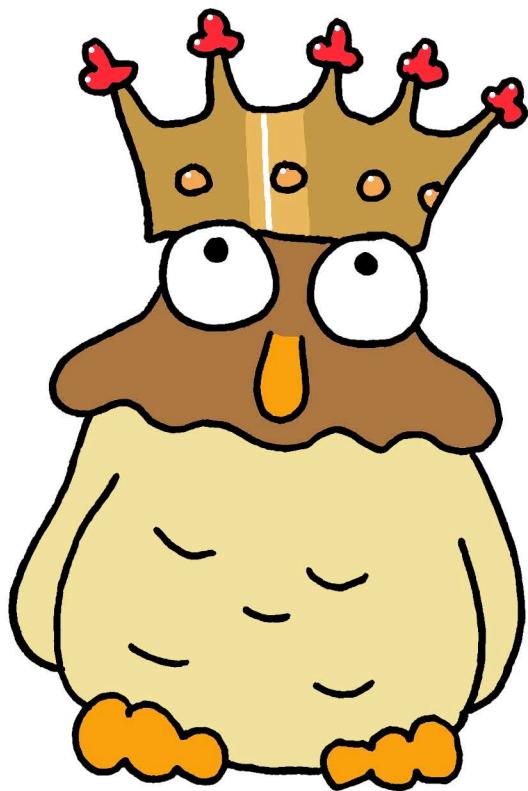
Aprofite era tos entà escapar-se e viatjar laguens d'ues gotes plan
petites e poder infectar a d'autes personnes que respiren aguestes gotes

E perqué era gent a fèbre?

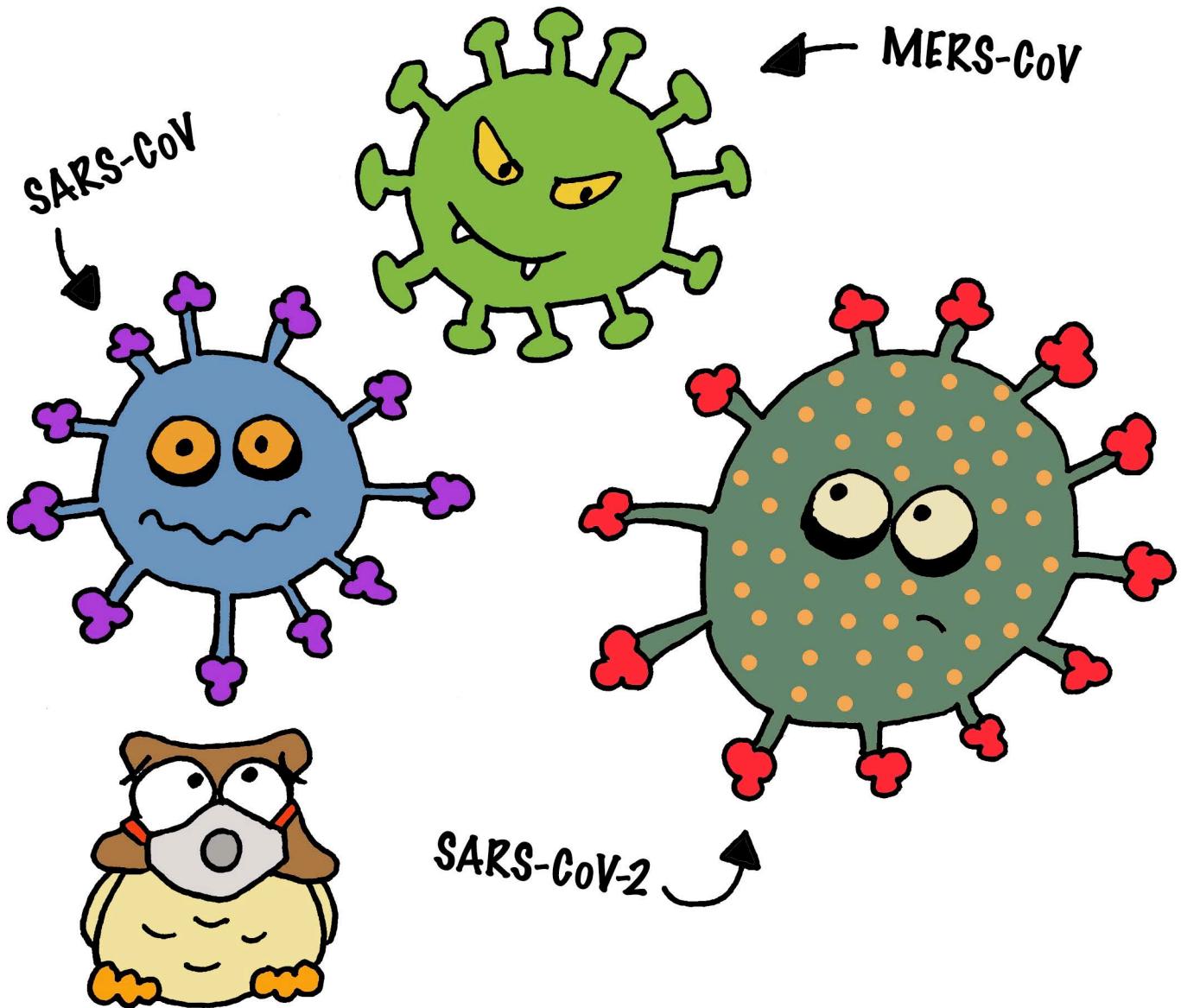
Es virus son sensibles ara calor. Es cellules deth còs uman, quan se n'encueden de qu'an virus, envien citocines ath cervèth.

Es citocines son ues molècules que ie diden ath còs que puge era temperatura entà sajar d'aucir as virus.

Quin nòm tan curiós! E perqué se ditz atau?

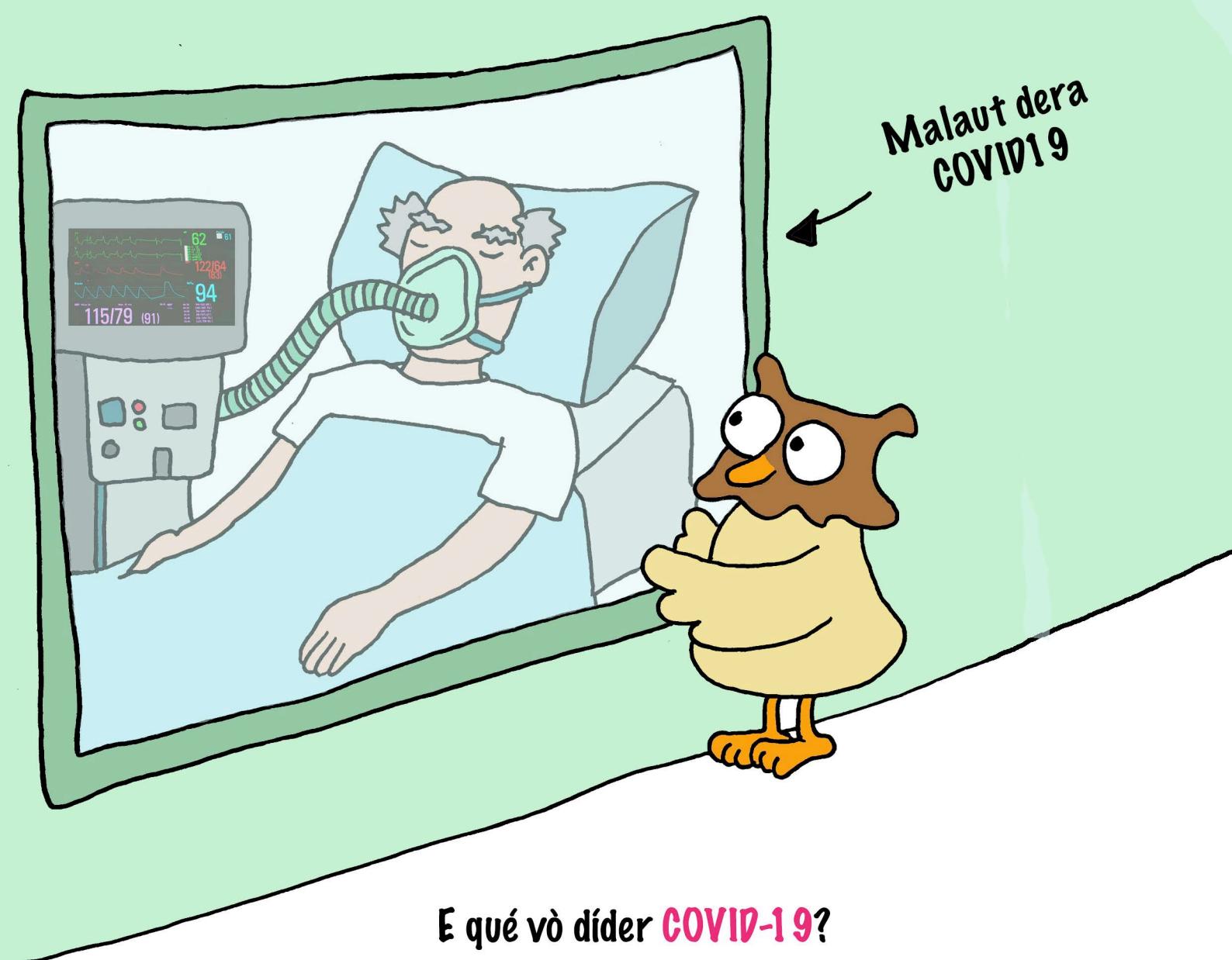
Quan lo guardam en microscòpi electronic a ua forma que sembla ua corona. E ei ua part d'aguest virus qu'a forma d'espicula, era proteïna S, que li da aguest aspecte. Ei justament era clau qu'a eth virus entà entrar enes nòstres cellules.

Quin endrabalh de nòms: Coronavirus, SARS-CoV-2, COVID-19!

Coronavirus ei eth nòm d'ua familia de virus
qu'an ues caractèristiques similares.

D'auti coronavirus son eth MERS-CoV o ben
eth SARS-CoV, que provoquèren epidèmies dejà hè un temps.

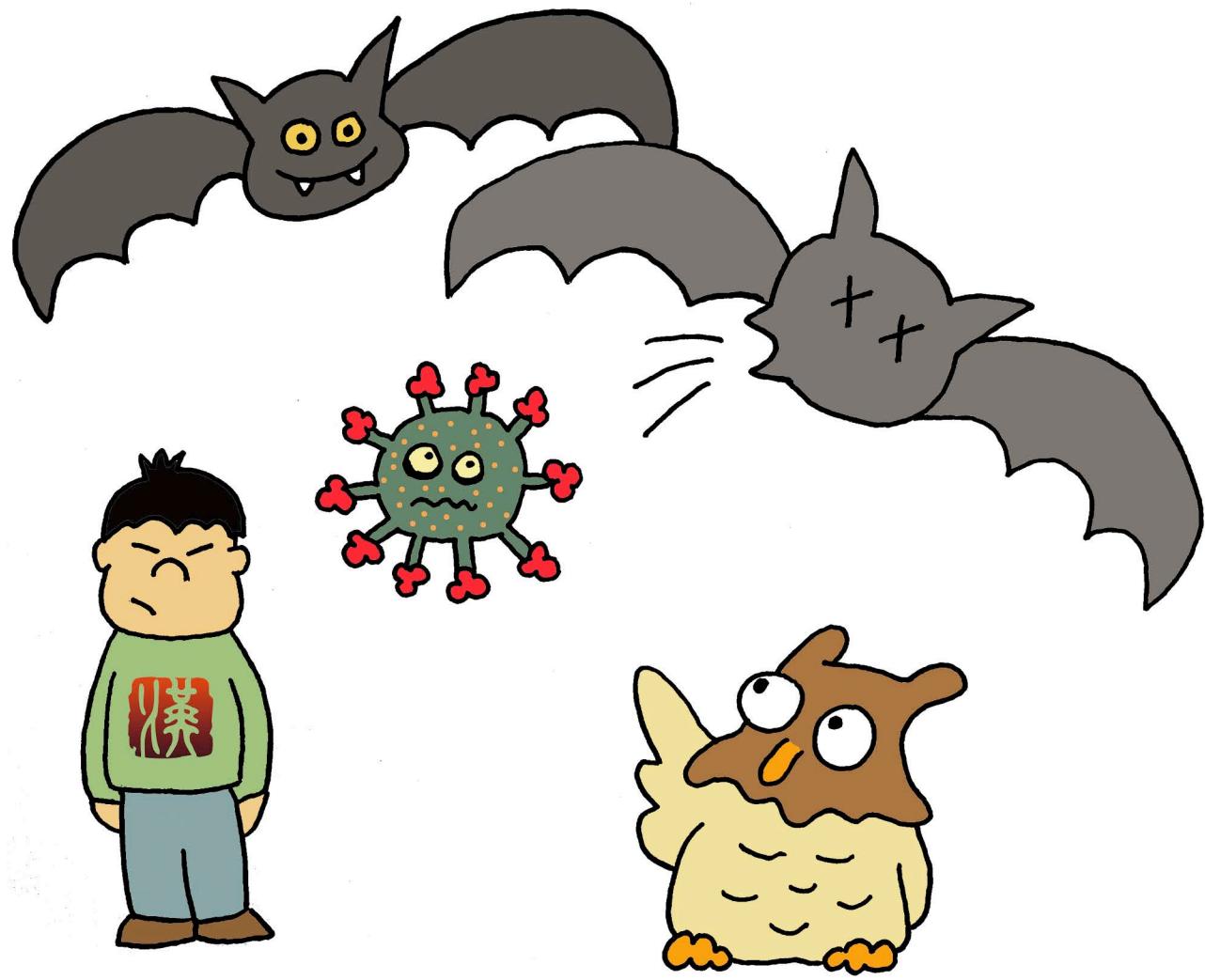
E qué vò díder **COVID-19**?

Aquest ei eth nòm qu'es mètges li an dat ara malautia qu'a provocat aguest nau coronavirus. Ven der anglés «**CoronaVirus Infectious Disease 2019**» que signifique: era malautia infecciosa provocada peth coronavirus deth 2019, pr'amor qu'aguest ei er an que se descorbiren per pumèr còp es efèctes d'aguest virus.

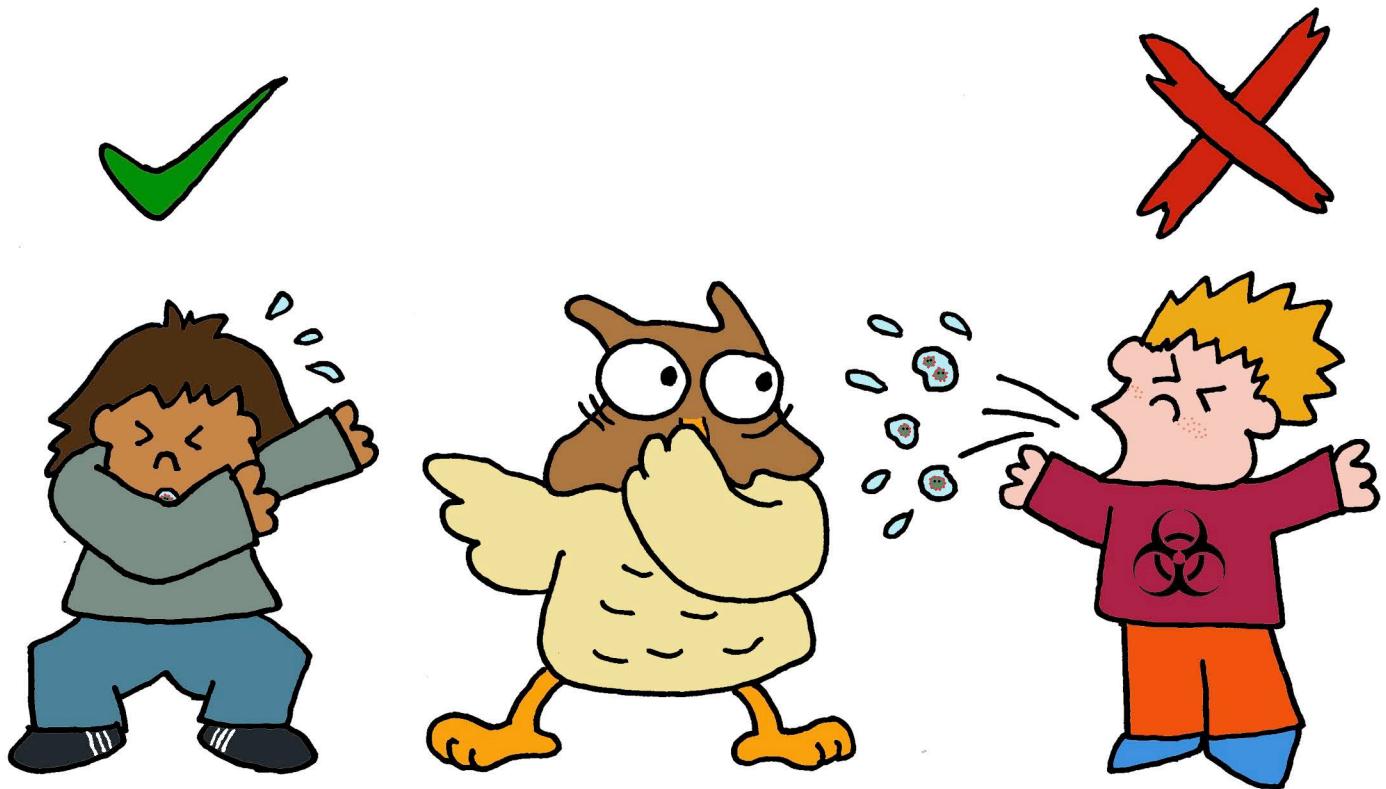
E alavetz qué ei **SARS-CoV-2**?

Aguest ei justament eth nom deth virus. Tanben ei un acronim en anglés: «**Severe Acute Respiratory Syndrome**» que signifique malautia respiratòria aguda e grèu. CoV ei era abreviatura de **Corona Virus** e eth número **2** hè referéncia a que ja se descriuec un coronavírus parion (eth SARS-CoV) a finaus de 2002.

E d'a on a gessut aquest virus ara?

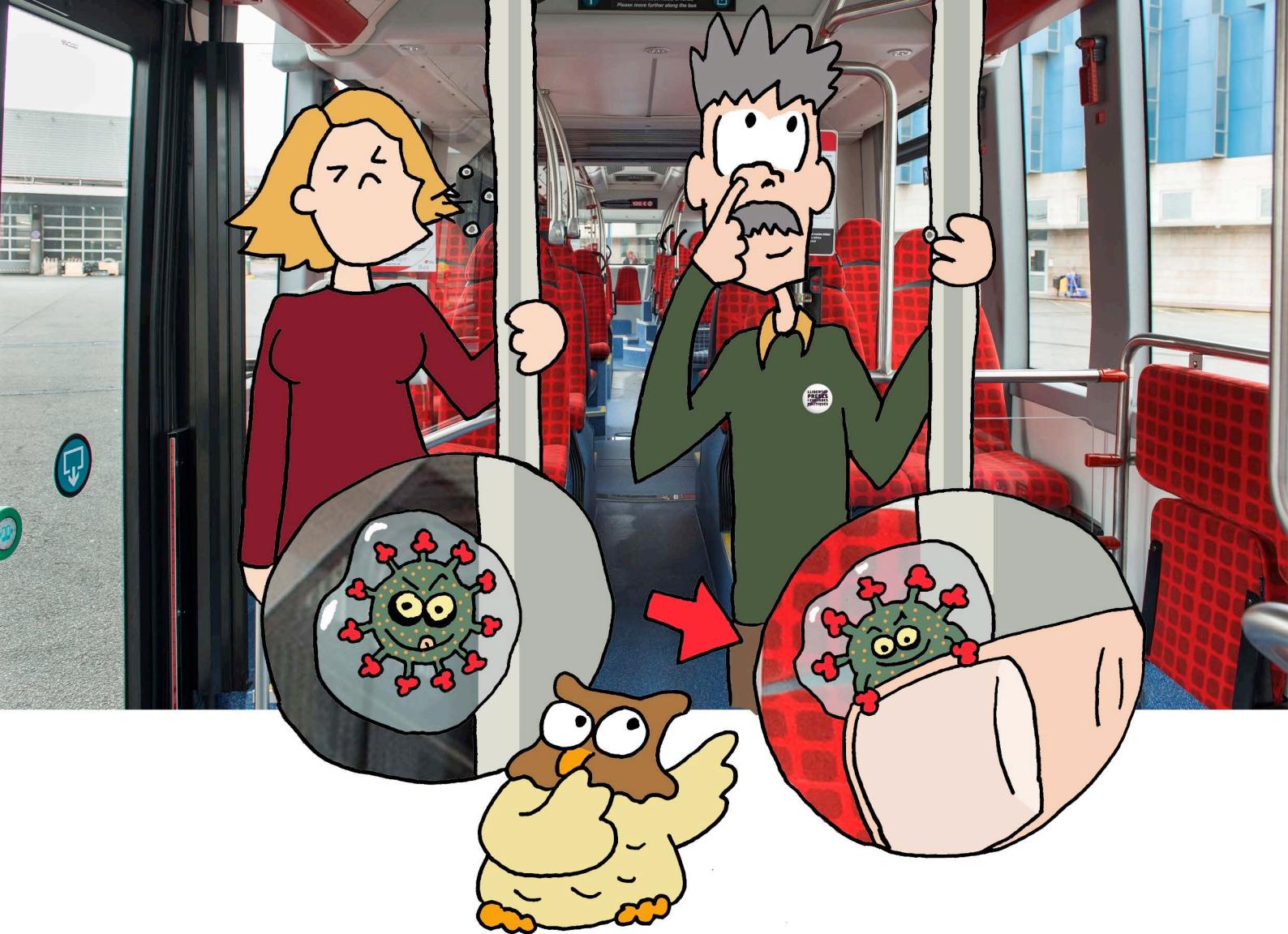
Es scientifics an estudiat eth virus e an descorbit qu'ei plan semblant as coronavirus qu'an es arrates-caudes. Ara investiguen com passèc as èstes umans, dilhèu a trauès de bèth aute animau que se contagiésse des arrates-caudes. Aquerò semble èster que passèc en ua ciutat dera China que se ditz Wuhan.

E com se contàgie?

Donques, quan ès plan apròp de quauquarrés qu'ei infectat e tossís, se respires es microgotes que gessen damb eth virus ath laguens.

E tanben a travès de fomites. Ei per aquerò qu'ei plan important caperar-se era boca damb un mocador de papèr o damb era part de laguens deth code en tossir, jamès damb es mans pr'amor qu'atau escampilharam mès eth virus!

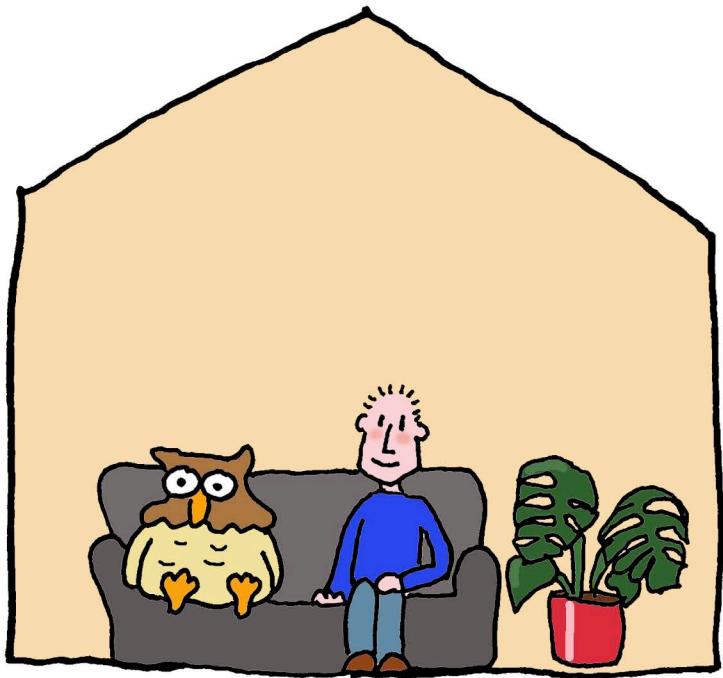

Fomites? E qué son es fomites?

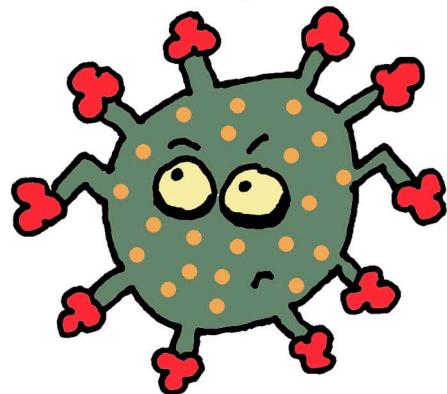
Es fomites son objèctes ath dessús des quaus quèn es gotetes
damb eth virus e a on aquest demore viable e infeccíos.

Quan les tòques, eth virus pòt passar ara tua man.

E s'älavetz te metes era man ena boca, enes velhs o en nas (òc, tanben
laguens deth nas), alavetz eth virus pòt entrar en tòn còs e infectar-te.

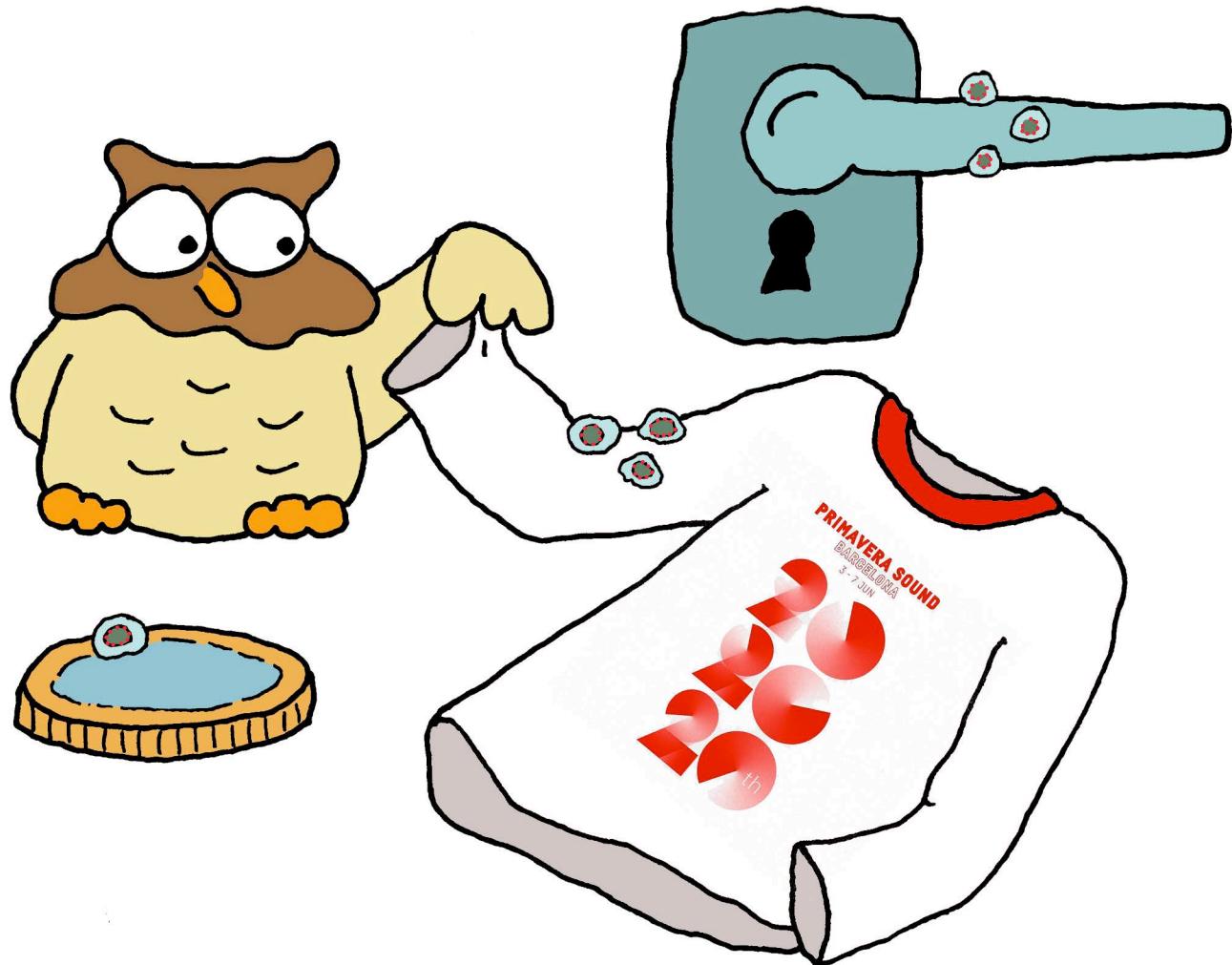

A on ei totòm?

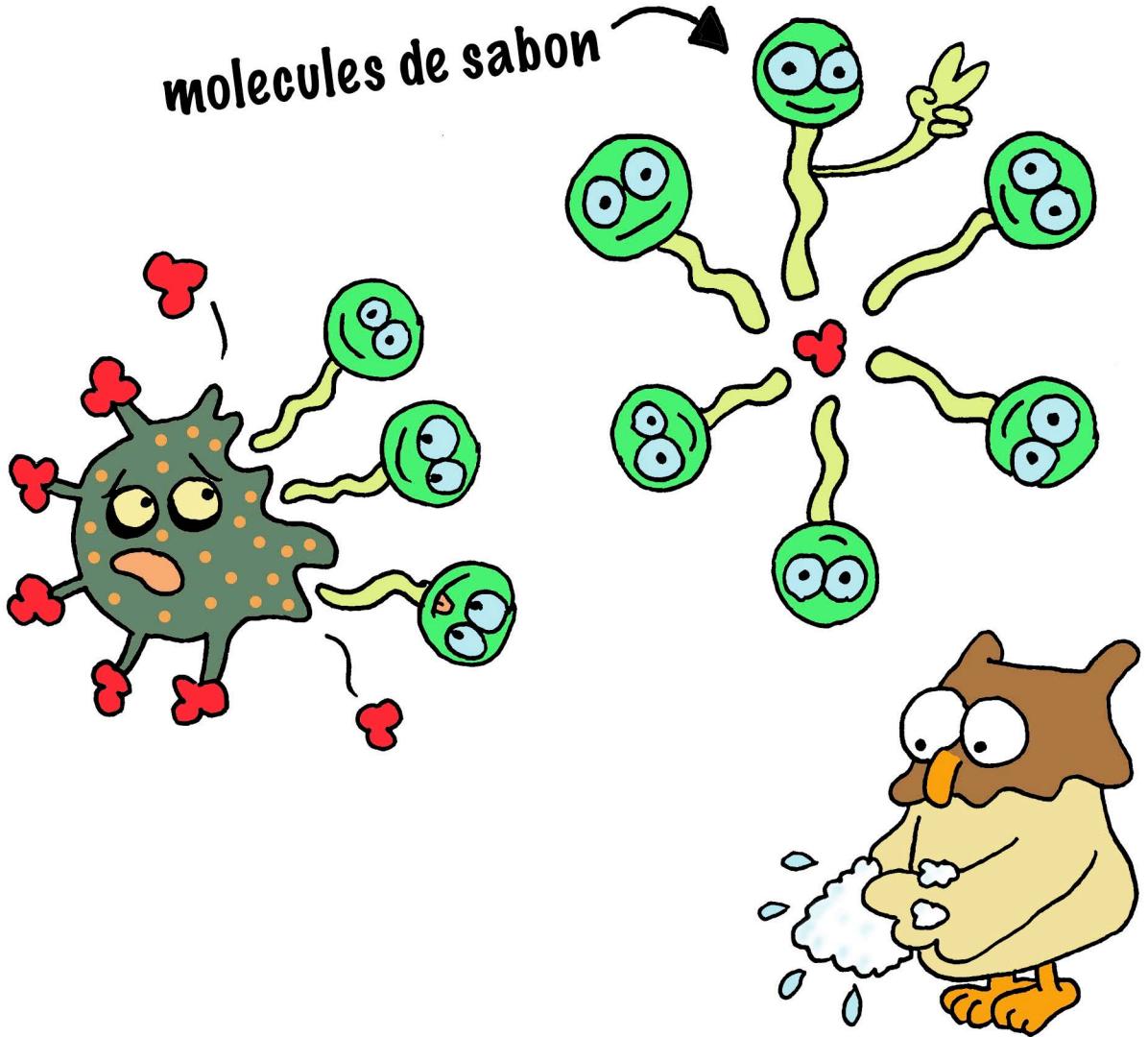
E com podem evitar d'infectar-mos?

Era mesura mès efectiva ei eth confinament. Aquerò vò díder:
posar-se en casa! Facil, non? Se non gessem de casa, non traparam
cap de persona infectada ne poderam tocar fomites qu'agen virus
ath dessús. Atau non mos infectaram pas e, sustot, non poderam
infectar ad arrés se ja auem eth virus.

Mès, quini objectes pòden èster fomites?

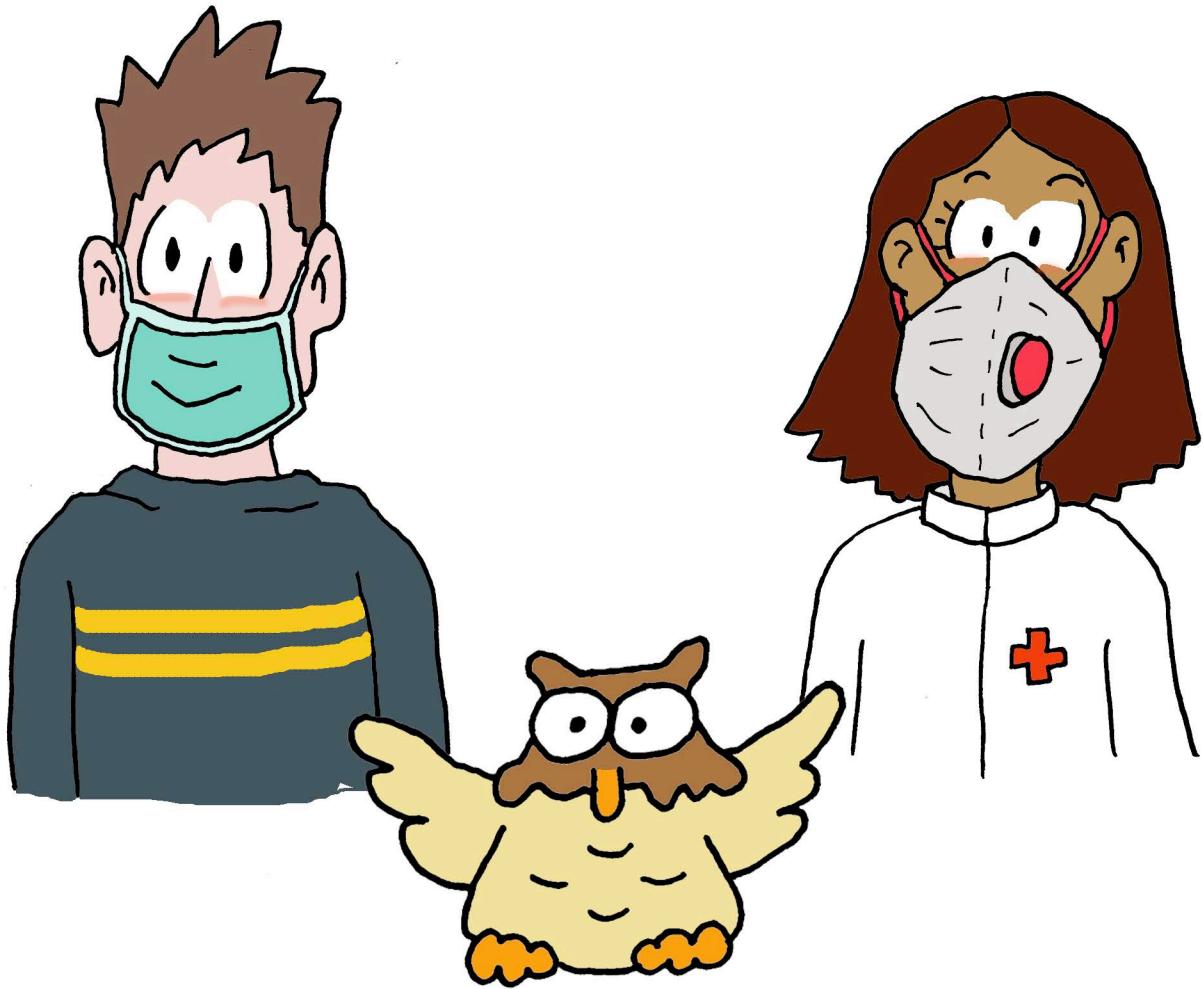
Donques causes que tòque fòrça gent.
Sòs, parabandes, maneta dera pòrta,
es barres deth mètro o der autobús o, tanben, era ròba.

E perqué diden que mos cau lauar es mans?

S'as tocat bèra causa qu'auie virus ath dessús, auràs eth virus ena man. Eth sabon tanben servís entà aucir es virus.

Es molecules de sabon trinquen es virus e atau, se te tòques era cara sense voler, ja non te poderàs infectar.

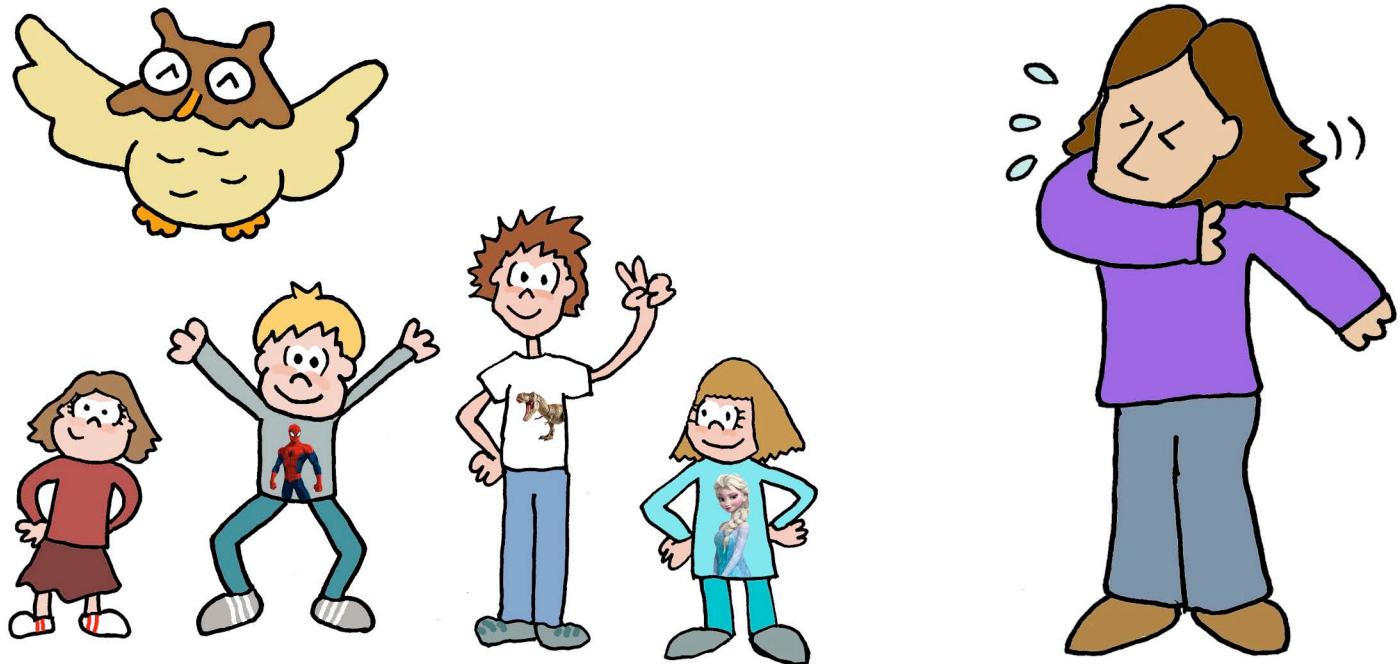
Servís de quauquarren portar ua mascareta?

Es mascaretes de papèr (quirurgiques) pòden ajudar a frenar era dispersion deth virus. Ei recomanable portar mascaretes d'un solet us quan auem simptòmes dera COVID-19. Eth personau sanitari a de portar mascaretes de proteccion (damb filtre de particules) quan trabalhe damb es malauti entà non infectar-se.

Senon auem cap de simptòma, ei mielhor non maugastar-les!

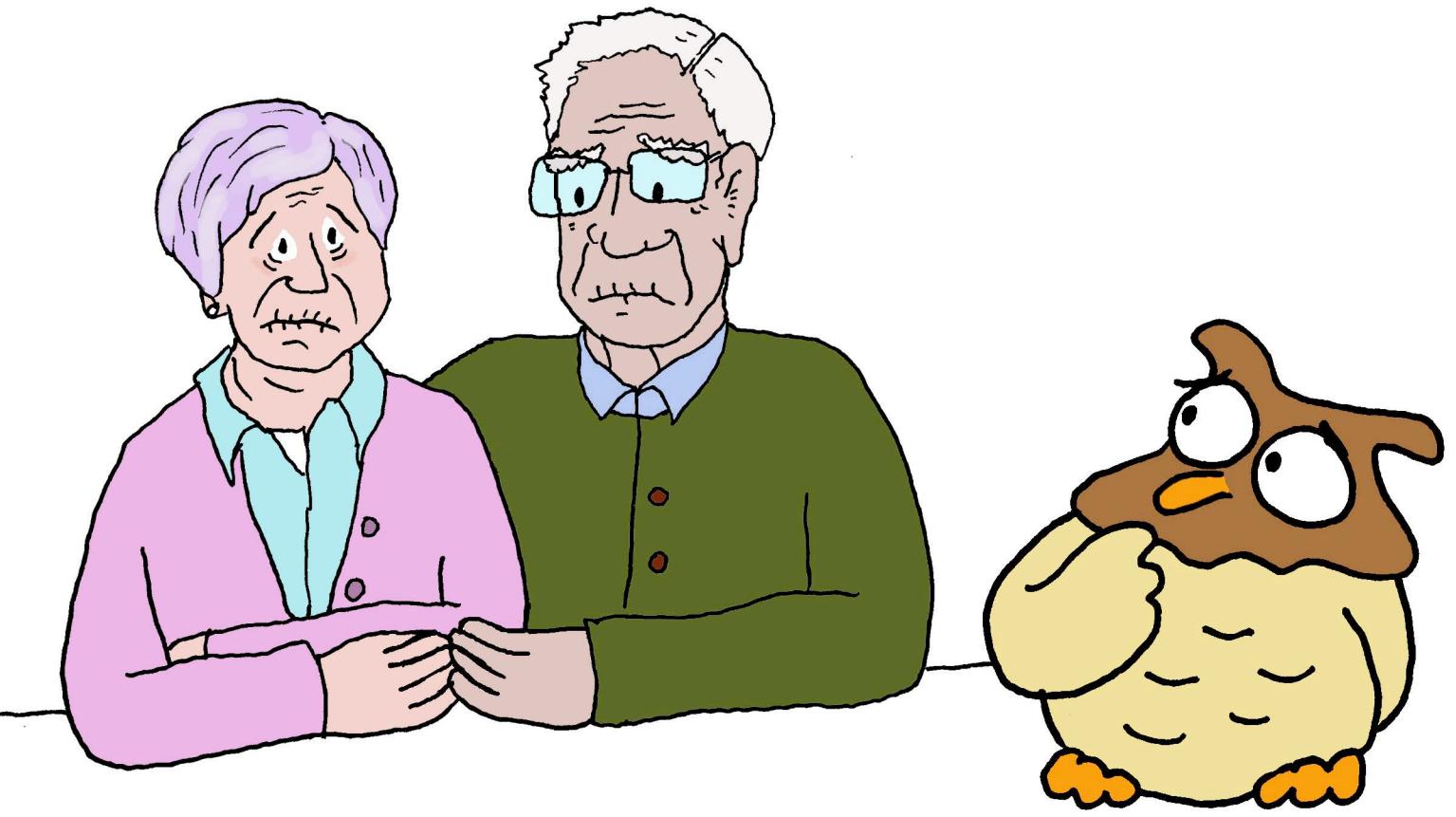

E qué auem de hèr tot eth dia embarradi en casa?
Donques hèr trebalhar era imaginacion. Podem liéger libres, guardar pellicules o sèries, diboishar, hèr manualitats, o jogar fòrça damb es nòsti pairs en tot profitar que non pòden anar a trebalhar. E non desbrembar es nòsti trebalhs escolars (ara qu'auram d'acabar eth cors en casa). Mès non auem d'anar a veir as pair-sénhers, pr'amor que poderiem infectar-les damb eth coronavirus. E se les hèm ua videotrucada cada dia?

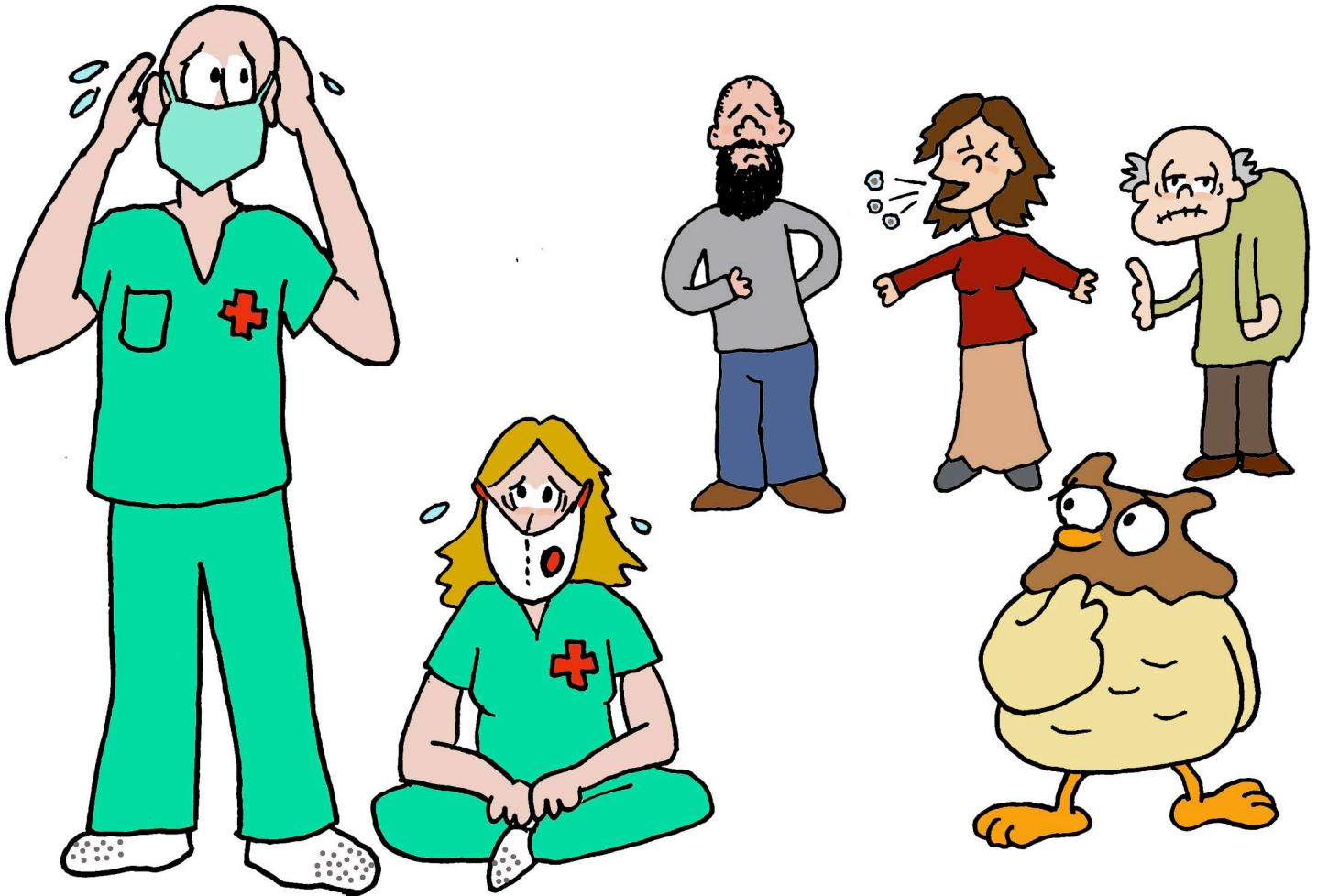
E ei fòrça grèu aguesta malautia, era COVID-19?

Podem èster tranquil·ls! Era malautia que provòque aguest virus non ei cap guaire grèu, era màger part dera gent sonque a un shinhan de fèbre e tos. Tanben pòt èster qu'encara que t'infèctes non ages cap de símptoma, especialment era mainadèra.

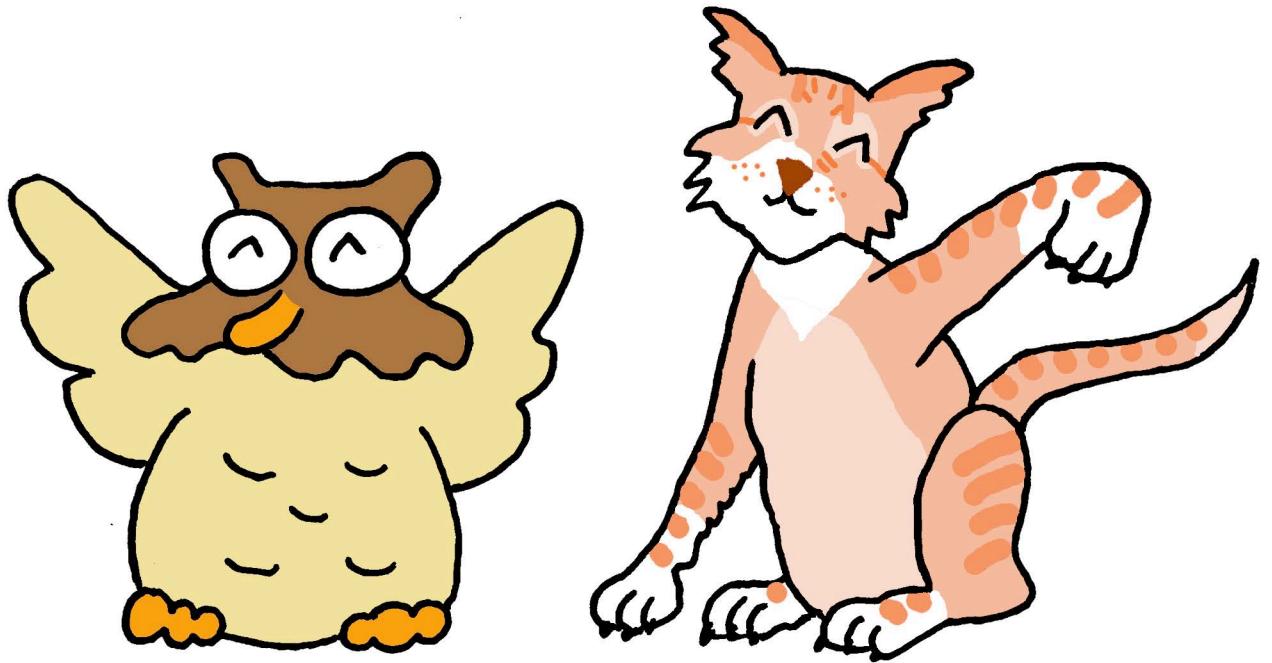
Alavetz, perqué tanta alarma?

Eth problème ei que i a gent a qui eth virus li pòt provocar ua malautia mès grèu o, malerosament, era mòrt. Aquerò tanben passe damb d'auti virus com era gripe, mès damb eth coronavirus passe mès soent. Era gent grana o es personnes que ja agen ua auta malautia pòden auer problemes entà respirar e an de besonh d'èster en espitau o se pòden morir.

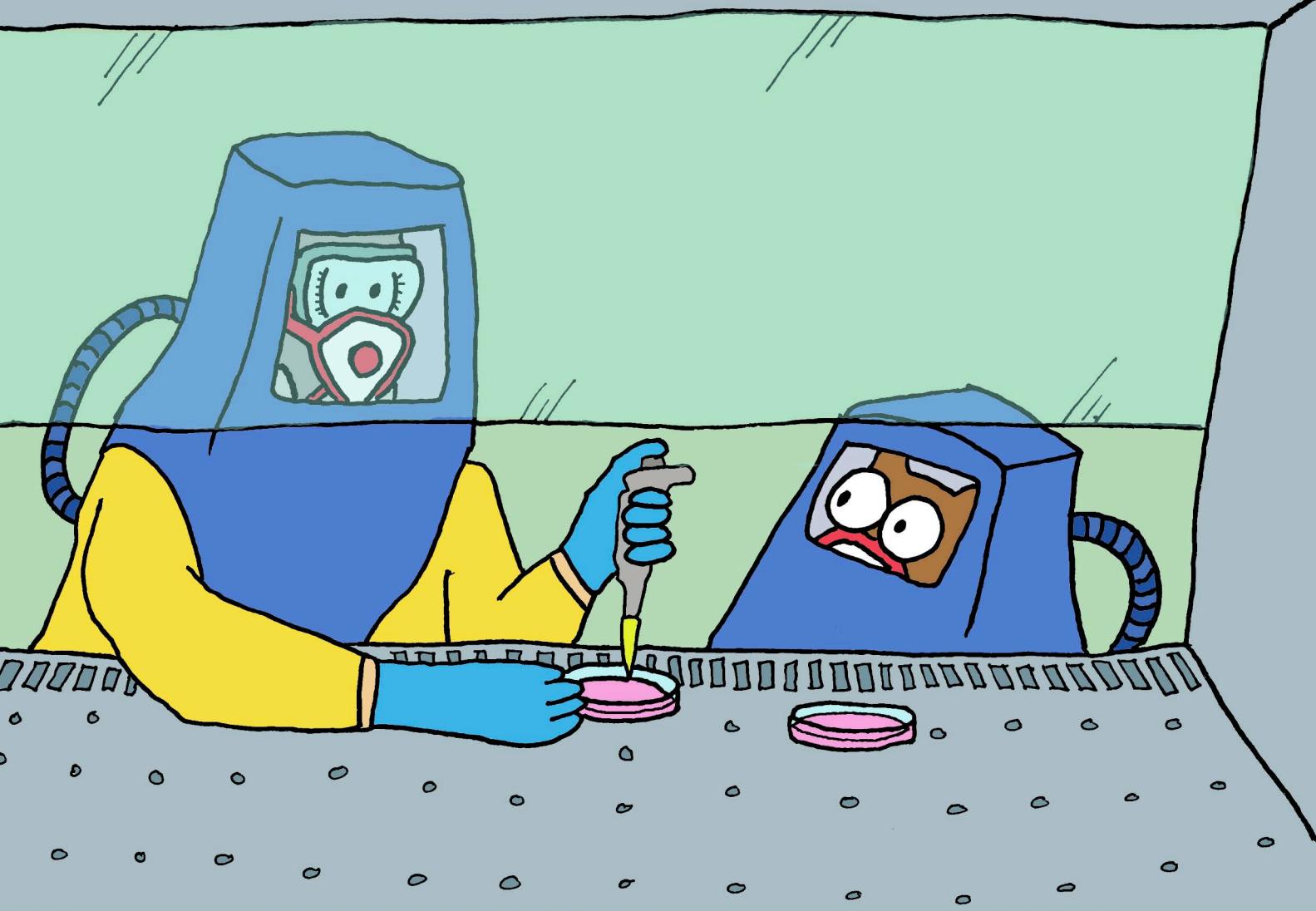
Alavetz, son eri qui s'an de posar en casa, non?

Non, ei de besonh que mos i posèssquem toti,
pr'amor qu'enes espitaus non i a espaci entà guarir a fòrça gent.
Per tant, quan mès gent se pòse en casa mens infectadi i aurà,
atau entre toti deisham lòc enes espitaus
entàs que reaument ac an de besonh.

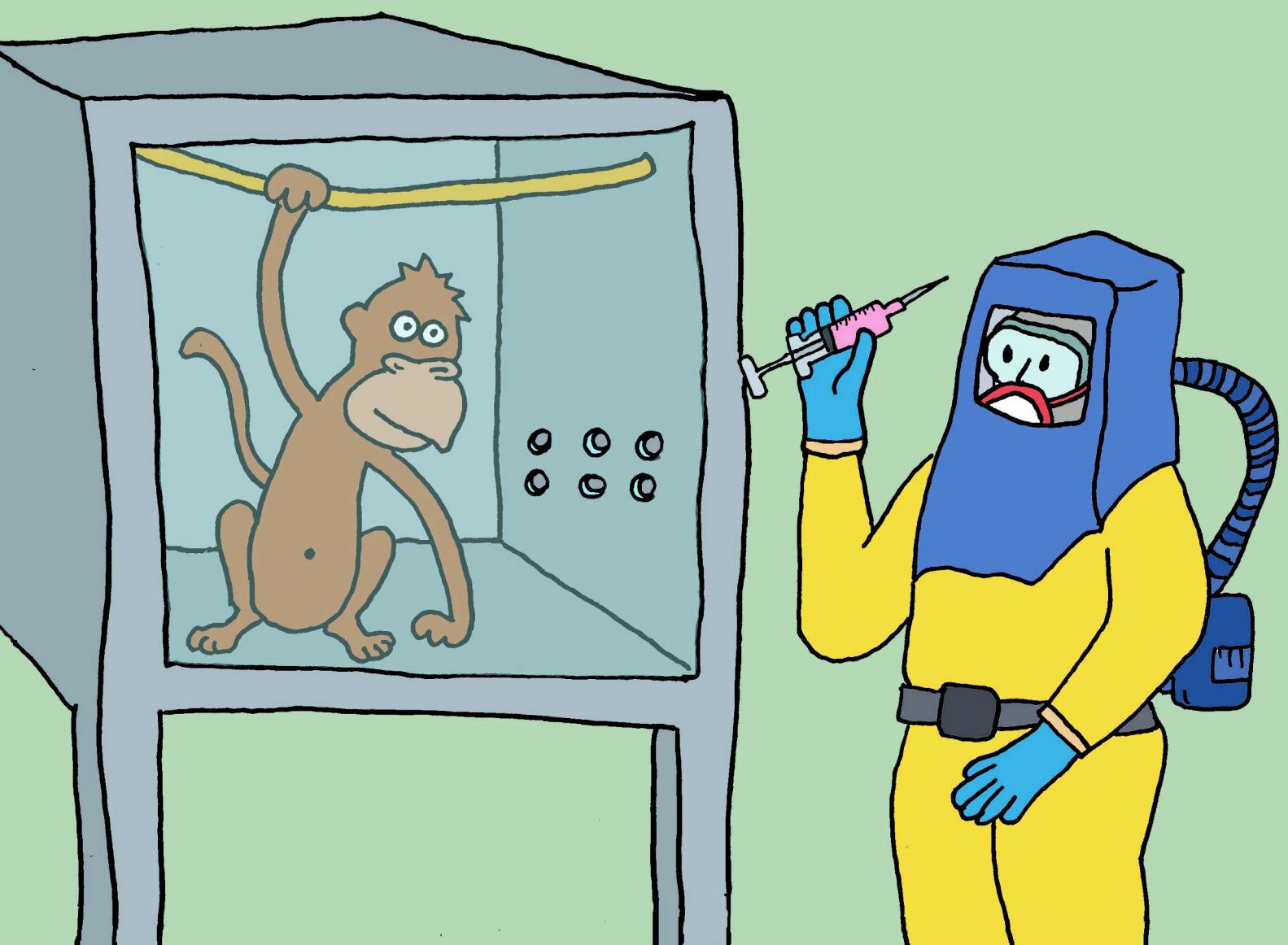

E es mascòtes se pòden infectar?

Era COVID-19 ei ua zoonòsi. Aquerò vò díder qu'ei ua malautia compartida entre personnes e bèri animaus. S'investigue a quini la podem transmèter e s'aguesti la poderien passar a d'autes personnes. Semble èster qu'es cans non, mès es gats òc que poderien auer eth virus. Mès, cò qu'ei segur ei que pòden actuar coma fomites se bèth un infectat les tòque o les tossís ath dessús.

**E non a tractament? Mos podem préner antibiotics?
Es antibiotics non servissen entà tractar es virus,
sonque son entàs bactèries. Es scientifics investiguen d'auti
medicaments contra eth virus (les antiviraus), mès de
moment non n'i a de guaire efectius entà guarir aguest coronavirus.**

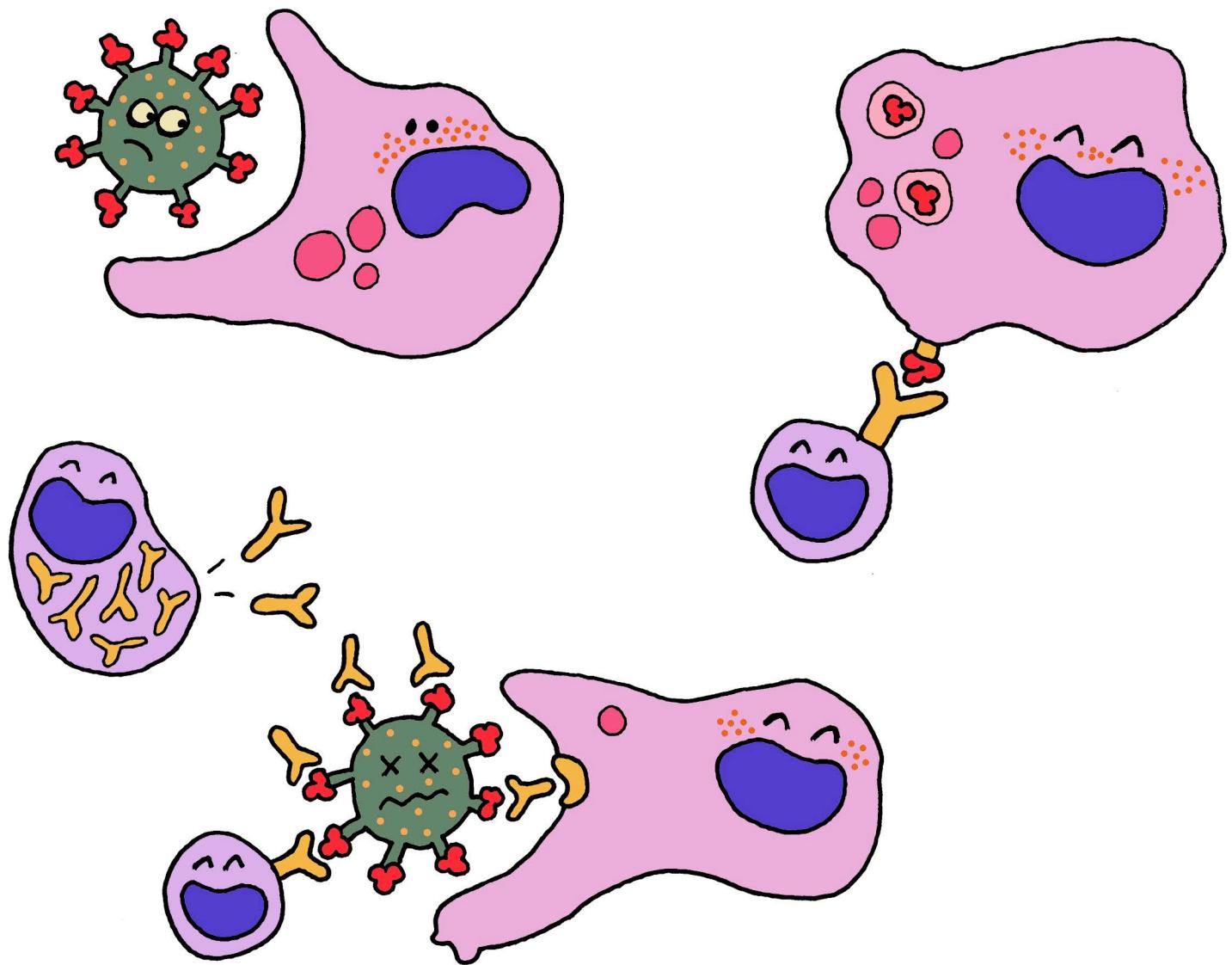

E non mos podem vacunar?

Òc, es scientifics tanben investiguen entà hèr
ua vacuna qu'ajude a arturar eth coronavirus.

Mès aquerò a de besonh temps.

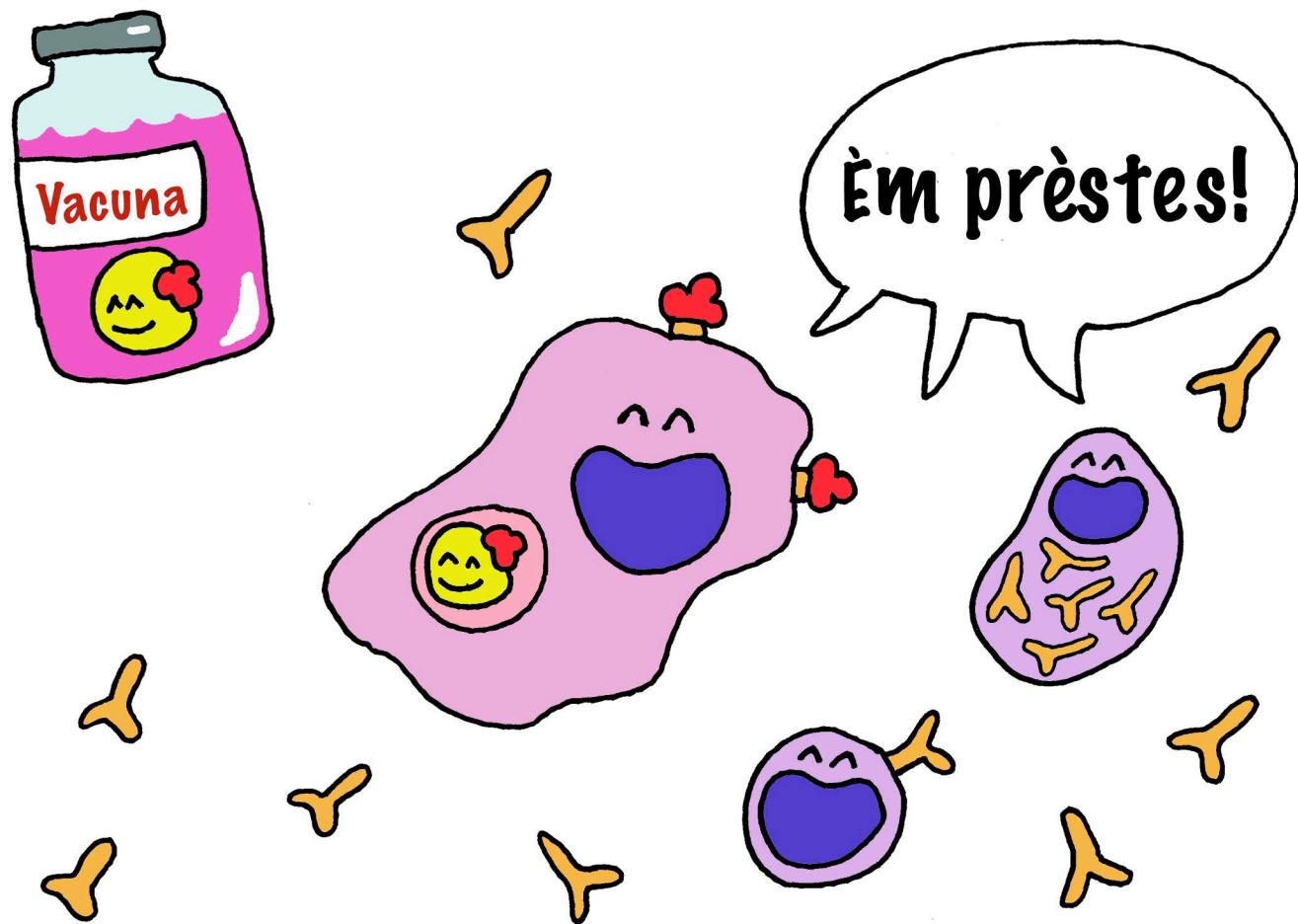
Es vacunes còsten fòrça de hèr e aguest ei un virus nau!

Mès, qué ei ua vacuna? Com foncione?

Quan un micròbi entre en còs, es cellules deth
sistèma immunitari fabriquen anticòssi.

Son molecules que servissen entà qu'es cellules qu'aucissen micròbis,
com es limfocits, poguen reconéisher es virus e inactivar-les.

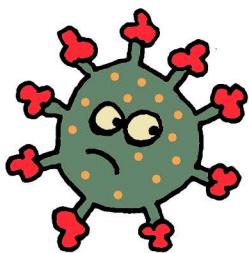
Es vacunes son una forma d'enganhar ath còs entà que fabrique anticòssi contra ua part deth virus o poderie èster que contra eth virus cancer, mès inactivat (que non provòque malautia). E atau, quan entre eth virus de vertat, es limfocits lo reconeishen lèu e l'inactiven abans que pogam emmalautir.

Mussol jamès auie viscut ua pandèmia,
ua malautia qu'afècte a personnes de tota era planeta!

Ara ja ac compren un shinhau mès e ei mès tranquil.

Sap que cau èster aten ad aquerò que diguen es mètges e scientifics.
Ei de besonh aver fòrça paciéncia, pr'amor que n'auem entà
quauqui dies, mès ei segur que, entre toti, mo'n gesseram!

Twitter icon @Mussoloficial

Diboishat per Enric Vidal Barba (@vidal_enric) confinat en Barcelona. Abriu de 2020.
Damb era collaboracion de Júlia Vergara-Alert (@vergaralert)
e Xavier Abad Morejón de Girón (@xavierabadMdG) investigadors en IRTA-CReSA.
Revirada: Rosa Aragonés.

Aquest conde ei una iniciativa personau e non remunerada.
Es opinions e interpretacions qu'includís son nòstes e non dera institucion tara quau trebalham.

E s'avetz beth dubte, sustot, cercatz en hònts oficiaus.
Mussol vos recomane que consultetz as autoritats sanitàries locaus.

Dedicat a Eloi, Quim, Carla e Gina Vidal e tanben a Carla e Oriol Bernardo.